

Regeringens proposition

1980/81: 98

om medelstillskott till Norrlands Skogsägares Cellulosa AB

beslutad den 5 februari 1981.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

NILS G. ÅSLING

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att 300 milj. kr. anvisas för aktieteckning i Norrlands Skogsägares Cellulosa AB samt att 100 milj. kr. anvisas för lån till företaget.

INDUSTRIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1981-02-05

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Bohman, Wikström, Friggebo, Mogård, Dahlgren, Åsling, Söder, Krönmark, Burenstam Linder, Johansson, Wirtén, Holm, Andersson, Boo, Winberg, Danell, Petri, Eliasson

Föredragande: statsrådet Åsling

Proposition om medelstillskott till Norrlands Skogsägares Cellulosa AB

1 Inledning

Mot bakgrund av den ekonomiska situationen i Norrlands Skogsägares Cellulosa AB (Ncb) beslöt riksdagen i mars 1978 (prop. 1977/78: 180, NU 1977/78: 74, rskr 1977/78: 360) att anvisa 400 milj. kr. som ett lån till Ncb med villkorlig återbetalningsskyldighet. Lånets syfte var att bidra till att lösa de akuta ekonomiska problem som uppstått i företaget.

I syfte att möjliggöra en omstrukturering i ordnade former och en effektivisering av Ncb beslöt riksdagen i juni 1979 (prop. 1978/79: 207, NU 1978/79: 61, rskr 1978/79: 451) att skjuta till 600 milj. kr. i form av ägarkapital. Samtidigt avskrevs det tidigare lånet med villkorlig återbetalningsskyldighet (prop. 1978/79: 150, NU 1978/79: 61, rskr 1978/79: 451). Genom kapitaltillskottet äger staten numera 74 % av aktierna i Ncb. De tidigare ägarna, nämligen Skogsägarföreningen Mellanskog, u.p.a., Örnsköldsviks Skogsägarförening, ekonomisk förening, Västerbottens Skogsägarförening, ekonomisk förening, Norrbottens läns Skogsägarförening, ekonomisk förening, Jämtlands Skogsägarförening, u.p.a., Medelpads Skogsägarförening, ekonomisk förening, och Ådalarnas Skogsägarförening, u.p.a., de tre senare förenade i Norrskog, ekonomisk förening, äger tillsammans 26 % av aktierna i Ncb.

Av det huvudavtal och det konsortialavtal som träffades mellan staten och berörda skogsägarföreningar vid statens ägarinträde framgår bl. a. att Ncb:s verksamhet skall bedrivas efter strikt affärsmässiga och företagsekonomiska principer. Den påbörjade omstruktureringen av företaget skall enligt avtalen genomföras för att åstadkomma en långsiktig konkurrenskraft, lönsamhet och konsolidering. Avtalens närmare innehåll framgår av prop. 1978/79: 207 (bil. 6 och 7).

Som en förutsättning för statens huvud- och konsortialavtal med skogsägarföreningarna gällde att ett långsiktigt virkesförsörjningsavtal träffades mellan Ncb och föreningarna. Avtalet återfinns som bilaga i näringsutskottets betänkande 1978/79: 61.

Den ekonomiska utvecklingen i Ncb har trots ett förbättrat konjunkturläge under år 1979 varit fortsatt ogynnsam. För räkenskapsperioden den 1 juli 1979—den 31 december 1980 beräknas en förlust i moderbolaget om ca 160 milj. kr. före extraordinära intäkter och kostnader. För hela Ncb-koncernen beräknas förlusten bli ca 112 milj. kr. För år 1981 prognosticeras emellertid ett nollresultat. Ncb:s företagsledning har utarbetat ett förslag till strukturplan för företaget. Förslaget redovisades för bolagets styrelse i början av juli 1980. Företagets styrelse har ännu inte fattat beslut om strukturplanen. Styrelsen har emellertid i en skrivelse den 29 augusti 1980 till Ncb:s ägare hemställt om ett kapitaltillskott till företaget för att möjliggöra ett genomförande av nödvändiga strukturåtgärder för att skapa en grund för lönsam verksamhet. Styrelsen har därefter i oktober 1980 beslutat inleda MBL-förhandlingar om nedläggning av företagets massafabriker i Köpmanholmen och Hörnefors. Förhandlingarna har genom beslut i januari 1981 utökats till att avse även företagets pappersbruk i Hörnefors och trävarufabrik i Johannedal.

I samband med att Ncb:s företagsledning redovisade sitt förslag till strukturplan samt åtföljande medelsbehov uppdrog jag den 4 juli 1980 åt generaldirektör Bo Hedström, skogsstyrelsen, att för statens räkning ta upp förhandlingar med berörda skogsägarföreningar. Förhandlingarna skulle syfta till att mot bakgrund av en ändamålsenlig omstrukturering av Ncb finna en tillfredsställande finansiering och ägarstruktur för företagets fortsatta verksamhet. Samtidigt skulle professor Karl G. Jungenfelt vid Handelshögskolan i Stockholm undersöka de samhällsekonomiska konsekvenserna av olika strukturalternativ för Ncb.

Mot bakgrund av förda diskussioner mellan Vänerskog AB och Fiskeby AB om samarbete inom kraftpappersområdet samt begäran om statlig medverkan häri uppdrog jag den 4 juli 1980 åt direktör Björn Wahlström, SSAB Svenskt Stål AB, att för statens räkning leda dessa diskussioner. Diskussionerna avsågs kunna innefatta även Ncb:s pappersbruk i Väja.

Hedström lämnade den 19 november 1980 ett förslag till förhandlingsuppgörelse med berörda skogsägarföreningar. Den samhällsekonomiska utvärderingen av olika strukturalternativ för Ncb redovisades den 3 december 1980 i en rapport av Jungenfelt. Wahlström lämnade den 17 november 1980 i en rapport förslag till samarbete mellan Vänerskog, Fiskeby och Ncb på kraftpappersområdet.

Skrivelser om Ncb:s framtida utveckling m. m. har vidare kommit in från bl. a. länsstyrelsen i Västerbottens län och Umeå kommun, Örnsköldsviks kommun, den fackliga organisationen inom Ncb, miljöorganisationer m. fl.

2 Ncb:s utveckling åren 1979—1980 samt genomförda utredningar

Riksdagens beslut år 1979 om förvärv av aktier i Ncb m. m. innebar att ett betydande kapitaltillskott gavs till företaget i syfte att skapa stabilitet och framtida lönsamhet i verksamheten. En fortsatt omstrukturering och effektivisering av denna bedömdes av riksdagen som angelägen och brådskande. Genom tillskotten ansågs att företaget hade fått finansiella förutsättningar för en sådan rekonstruktion. Riksdagen uttalade vidare att företaget vid omstruktureringen skulle överväga avveckling eller avyttring av produktionsenheter för vilka långsiktig lönsamhet inte kunde uppnås inom Ncb. En fortsatt utveckling av andra enheter, bl. a. företagets fabriker i Vallvik och Väja, bedömdes av riksdagen som nödvändig. Riksdagen angav särskilt att en allsidig och förutsättningslös utredning om möjligheterna för en framtida utveckling av massafabriken i Hörnefors skulle genomföras av företaget. En fyllig redovisning av Ncb-koncernens produktionsstruktur samt företagets ekonomiska utveckling till år 1979 har lämnats i prop. 1978/79: 207 till vilken jag hänvisar för en närmare bild av Ncb.

Genom kapitaltillskotten under åren 1978 och 1979 till Ncb förbättrades företagets ekonomiska situation genom att den tidigare mycket betungande skuldbördan och därmed räntekostnaderna kunde minskas. Vissa strukturåtgärder, bl. a. nedläggning av företagets massafabriker i Hissmofors och Sandviken, vidtog. Ncb:s verksamhet har emellertid fortsatt att vara starkt förlustbringande. Resultatutvecklingen för Ncb-koncernen under senare år framgår av följande sammanställning.

Resultatutveckling Ncb-koncernen (milj. kr.)

	1976 12 mån.	1977/78 18 mån.	1978/79 12 mån.	1979/80 (prel. utfall) 18 mån.
Omsättning	1 728	3 123	2 470	4 145
Resultat före avskrivningar och finansiella poster	+ 189	- 119	+ 149	+ 320
Avskrivningar	- 89	- 170	- 138	- 213
Finansiella poster	- 126	- 311	- 177	- 218
Resultat före extraordinära poster och bokslutsdisp. m. m.	- 26	- 601	- 166	- 112
Extraordinära intäkter/kostnader	+ 18	+ 386	+ 23	- 14
Resultat före dispositioner och skatt	- 8	- 215	- 143	- 126

Flera produktionsenheter främst inom moderbolaget men även inom dotterbolagen visar otillfredsställande rörelseresultat även under den högkonjunktur för skogsindustrin som inträffade under åren 1979 och 1980. Lönsamhetsproblemen sammanhänger till övervägande del med produktionsenheternas storlek, ålder och tekniska standard och är därmed av strukturell och långsiktig art. Till detta kommer att företagets råvaruanskaffning via skogsägarföreningarna har visat sig inte kunna tillgodose hela verksamhetens behov. Betungande kostnader för företaget har härigenom uppstått genom att dels relativt sett dyrbar import av råvara har skett, dels vissa produktionsanläggningar tidvis har stått stilla på grund av råvarubrist.

Den inom Ncb under första halvåret 1980 utarbetade planen för rekonstruktion och omstrukturering av företagets verksamhet har inte godkänts av Ncb:s styrelse. Styrelsen har emellertid, som jag redan nämnt, i skrivelse den 29 augusti 1980 hos Ncb:s ägare hemställt om ett kapitaltillskott till företaget för att möjliggöra ett genomförande av nödvändiga strukturåtgärder och därmed skapa grund för lönsam verksamhet.

Enligt företaget har sålunda tidigare statliga tillskott till Ncb inte gett företaget en sådan ekonomisk bas att erforderliga sanerings- och strukturåtgärder kan ske utan ytterligare kapitaltillskott. I det nämnda konsortialavtalet mellan staten och berörda skogsägarföreningar har en sådan situation förutsetts. Bl. a. finns bestämmelser om Ncb:s soliditet innebärande att om soliditeten i företaget sjunker under 25 % skall ägarparterna överväga att lämna aktieägartillskott i förhållande till sitt aktieinnehav.

Om överenskommelse om sådant tillskott inte kan nås äger staten rätt att säga upp avtalen mellan ägarna eller begära att aktiekapitalet skrivs ned till vad som kan anses vara i behåll och att nya aktier tecknas av staten.

Det var mot denna bakgrund som jag uppdrog åt generaldirektören Hedström att för statens räkning ta upp *förhandlingar* med berörda skogsägarföreningar *om ägarkapitaltillskott till företaget*. Förhandlingarna skulle syfta till att nå en tillfredsställande finansiering och ägarstruktur för Ncb:s fortsatta verksamhet. Hänsyn skulle härvid tas till behovet av en ändamålsenlig omstrukturering av företagets verksamhet samt en tryggad råvaruförsörjning för företaget. Hedström redovisade, som jag har nämnt, i november 1980 ett förslag till förhandlingsuppställning mellan staten och berörda skogsägarföreningar. Av redovisningen framgår följande.

Enligt konsortialavtalet mellan staten och de berörda skogsägarföreningarna skall Ncb:s verksamhet bedrivas efter strikt affärsmässiga och företagsekonomiska principer. Parterna är överens om att detta skall gälla även i fortsättningen. Under förhandlingarna har skogsägarföreningarna understrukit vikten av att dessa principer tillämpas fullt ut. Följaktligen har föreningarna hävdats att bl. a. Ncb:s massafabriker i Köpmanholmen och Hörnefors bör avvecklas, något som har föreslagits även i den nämnda strukturplanen. Parterna är överens om att Ncb bör omstruktureras i

ordnade former. Den inom Ncb framtagna sturkturplanen bör utgöra utgångspunkt för omstruktureringen. När det gäller enheter inom koncernen som kan bedömas som utvecklingsbara och där en lönsam produktion kan förutses, skall samarbete med andra skogsföretag eftersträvas; i andra fall får försäljning övervägas.

Virkesförsörjningsavtalet mellan Ncb och skogsägarföreningarna innebär att 70 % av föreningarnas virkesfångst skall levereras till Ncb. Skogsägarföreningarna är enligt Hedström inte beredda att ändra avtalet till att avse bestämda kvantiteter. Nuvarande avtal gäller i ytterligare åtta år. Föreningarna har dock framhållit att de bör kunna försörja Ncb:s enheter med hela virkesbehovet efter det att industrikapaciteten minskats till följd av att olönsamma enheter har avvecklats.

Hedströms förhandlingar om ägartillskott till Ncb ledde till följande preliminära överenskommelse.

Staten skjuter till ett kapitaltillskott på 375 milj. kr. i form av nytt aktiekapital i Ncb för att möjliggöra en snar omstrukturering i ordnade former av företaget.

Skogsägarföreningarna skjuter till 25 milj. kr. i nytt ägarkapital i Ncb.

Den preliminära överenskommelsen förutsätter att Ncb skall erbjuda sig att i viss utsträckning lösa in av företaget utgivna s. k. industrilån. Dessa är – tillsammans med s. k. skogsobligationslån – långfristiga lån till företaget utan formella säkerheter från i första hand enskilda personer, främst skogsägare. Över 50 000 personer innehar s. k. industrilånebevis och skogsobligationer utgivna av Ncb. Lånen har sammanlagt ett nominellt värde av ca 145 milj. kr. och kan enligt lånevillkoren, efter viss period och efter beslut på bolagsstämma, konverteras, dvs. omvandlas, till aktier i bolaget. Per den 1 januari 1981 är industrilånebevis till ett nominellt värde om totalt ca 98 milj. kr. möjliga att konvertera.

Nämnas kan i sammanhanget att enligt huvud- och konsortialavtalen mellan staten och skogsägarföreningarna skall föreningarna verka för att Ncb:s industrilån och skogsobligationer tas över av föreningarna mot att dessa erhåller en fordran på Ncb på motsvarande belopp samt ränte- och amorteringsvillkor. Hittills har lånen inte överflyttats på föreningarna.

Enligt Hedströms förslag skall Ncb erbjuda förtida inlösen av de industrilånebevis som år 1981 kan konverteras till aktier i Ncb till 40 % av det nominella värdet. Om erbjudandet om inlösen accepteras fullt ut innebär detta ett kapitaltillskott på ca 60 milj. kr. för Ncb. De industrilånebevis som inte löses in till följd av erbjudandet konverteras till aktier i bolaget till ett belopp av högst 10 000 kr. per innehavare och överskjutande belopp kvarstår som industrilånebevis.

De kapitaltillskott som enligt den preliminära överenskommelsen skulle göras från ägarparternas sida innebär enligt förhandlaren att staten gör en större insats än vad som motiveras av statens ägarandel om 74 %. Resultatet blir därför att statens ägarandel i bolaget ökar till knappt 90 %, samti-

digt som skogsägarföreningarnas andel minskar till drygt 10 %. Enligt uppgörelsen skall de nu gällande avtalen mellan staten och skogsägarföreningarna upphöra. I ett nytt avtal mellan parterna skall skogsägarna i stället tillförsäkras två platser i Neb:s styrelse.

Det nu redovisade förslaget till förhandlingsuppgörelse förutsätter för sitt genomförande riksdagens godkännande. Jag återkommer senare till min bedömning av förslaget.

Det nämnda förslaget till strukturplan för Neb innebar nedläggning av vissa produktionsenheter. Främst avsågs företagens massafabriker i Köpmanholmen och Hörnefors. Förändringar i företagens struktur kan emellertid få betydande samhällsekonomiska konsekvenser, bl. a. mot bakgrund av att Neb är dominerande arbetsgivare på många orter. Professor Jungentfelt har därför gjort en särskild *undersökning om de samhällsekonomiska konsekvenserna av olika strukturalternativ inom Neb*. Resultatet av undersökningen har redovisats i en särskild rapport Utvecklingsalternativ för massa- och pappersbruken i Hörnefors, Köpmanholmen och Väja. En samhällsekonomisk bedömning. Av rapporten framgår i korthet följande.

I rapporten behandlas verkningarna på inkomstbildning och sysselsättning av att olika utvecklingsalternativ genomförs för berörda anläggningar. Alternativen är desamma som de som Neb har prövat i företagens strukturplan. Någon utvärdering av dessa alternativ i t. ex. teknisk och marknadsmässig mening har inte skett liksom inte heller om dessa lämpligen bör genomföras i Neb:s eller annans regi. Frågor om Neb:s finansiella rekonstruktion och ägarform tas inte heller upp.

För Hörnefors och Köpmanholmen förutsätter de studerade utvecklingsalternativen investeringar om knappt 100 milj. kr. resp. minst 300 milj. kr. samt att nuvarande sysselsättningsnivå minskas med ca 140 resp. 220 anställda. Antalet anställda i de undersökta alternativen uppgår i båda anläggningarna till omkring 360. Utvecklingsalternativen innebär för fabriken i Hörnefors en ökad pappersproduktion samt för fabriken i Köpmanholmen en ökad massaproduktion.

I pappersbruket i Väja är sysselsättningen oförändrad. 560 anställda, i de studerade utvecklingsalternativen. Dessa omfattar ökad kraftpappersproduktion och kräver investeringar om minst 100 milj. kr.

Den företagsekonomiska lönsamheten, hämtad från Neb:s egna kalkyler, för de studerade projekten är enligt undersökningen inte lägre än för de flesta liknande projekt i branschen.

Skogsbrukets utbud av massaved och konkurrensen om dessa kvantiteter från anläggningar inom andra företag i branschen blir därför avgörande för genomförandet av utvecklingsalternativen.

Med de utgångspunkter som redovisas enligt undersökningen utgör regionens virkestillgångar inte någon avgörande begränsning av utvecklingsalternativen för de tre fabrikena. För var och en av anläggningarna rymms åtminstone ett utvecklingsalternativ inom den samhällsekonomiskt opti-

mala vedanvändningen, tillsammans med övriga investeringsprojekt som i undersökningen bedömts tillkomma inom branschen. Vid 100 % kapacitetsutnyttjande inom industrin i regionen innebär detta en vedanvändning på 13,6 milj. m³ fub (fritt under bark). Motsvarande siffra för 85 % i kapacitetsutnyttjande är 12,5 milj. m³ fub. Detta kan jämföras med den faktiska virkesförbrukningen i regionen som har uppgått till i genomsnitt ca 11,5 m³ fub per år under senare hälften av 1970-talet. Härefter har ingått även import av virke från utlandet och södra Sverige.

Om det bedöms möjligt att uppnå ett virkesutbud i intervallet mellan angivna värden, är utvecklingsalternativen enligt undersökningen såväl företagsekonomiskt som samhällsekonomiskt lönsamma.

Med utvecklingsalternativen undviks då betydande realekonomiska förluster till följd av ökad arbetslöshet efter en nedläggning. Värdet av de inkomstförluster som skulle uppstå under en treårsperiod har för Hörnefors och Köpmanholmen bedömts uppgå till 150 milj. kr. En nedläggning av Väjäfabriken skulle föra upp denna siffra till nära 300 milj. kr.

Skulle det realiserade vedutbudet bli lägre, kan den samlade effekten av utvecklingsalternativen enligt undersökningen bli att annan – mer effektiv – skogsindustriell verksamhet undanträngs. Riskerna för en sådan undanträngning sammanhänger med branschens kapacitetsutnyttjande. Det är följaktligen enligt utredningen svårt att ange exakt vilka effekter som uppkommer i dessa avseenden.

Projektets rangordning efter samhällsekonomiska kriterier innebär enligt undersökningen att satsningar bör göras i första hand i Hörnefors, i andra hand i Väja och i tredje hand i Köpmanholmen. Hörnefors övertag uppkommer enligt undersökningen framför allt genom att det studerade projektet saknar undanträngningseffekter. Investeringar i Väja har relativt begränsade undanträngningseffekter. En nedläggning av fabriken i Väja skulle dessutom enligt undersökningen få de svåraste verkningarna på den lokala arbetsmarknaden.

Förslag till utvecklingsprojekt för Hörnefors pappersbruk och Köpmanholmens massafabrik har även redovisats för regeringen i skrivelser den 8 oktober 1980 från länsstyrelsen i Västerbottens län och Umeå kommun resp. den 23 december 1980 från Örnsköldsviks kommun. Skrivelserna berör även de negativa samhällseffekter som bedöms uppkomma vid en eventuell nedläggning av massaproduktionen på resp. ort. Föreslagna utvecklingsprojekt liknar i hög grad dem som har utretts av Ncb och som har bedömts i nämnda samhällsekonomiska utredning.

Inom Vänerskog AB och Fiskeby AB påbörjades under år 1980 en utredning om förutsättningarna för ett utökat samarbete inom kraftpappersområdet. Syftet skulle vara att uppnå en stark ställning på marknaden för brunt papper samt att genom förvärv av kapacitet för vidareförädling av förpackningspapper åstadkomma en trygg avsättning av basproduktionen. Medverkan från Ncb:s kraftpappersbruk i Väja diskuterades ock-

så. Under de diskussioner som fördes mellan berörda parter framkom det att samarbetsplanerna skulle kunna realiseras endast under förutsättning av statlig finansiell medverkan. Direktör Wahlström har för statens räkning analyserat förutsättningarna för denna medverkan. Resultatet av analysarbetet redovisades i november 1980 i en särskild rapport, *Samarbete mellan Vänerskog, Fiskeby och Ncb på kraftpappersområdet*. Av rapporten framgår bl. a. följande.

Kraftpapper tillverkas i dag i stor omfattning inom samtliga tre nämnda företag. Genom att föra samman Fiskeby, Bäckhammars Bruk inom Vänerskog och Ncb:s pappersbruk i Väja i en ekonomisk enhet skapas enligt rapporten förutsättningar för en omstrukturering som innebär en kraftig effektivisering på såväl produktions- som marknadsföringssidan. Den nya konstellationen uppnår enligt rapporten storskalafördelar genom att säckpappersproduktionen på sikt koncentreras till fabriken i Väja samtidigt som totalproduktionen av säckpapper inte ökar genom att de övriga två enheterna förutses övergå till annan pappersproduktion.

Pappersbruket i Väja med en massakapacitet om 170 000 årston föreslås bli upprustat och utbyggt till omkring 260 000 ton. Den befintliga större säckpappersmaskinen upprustas och bibehålls, medan den mindre på sikt ersätts med en ny. Dessa investeringar – som beräknas kosta ca 1 000 milj. kr. – bedöms i rapporten vara av avgörande betydelse för Väjafabrikens överlevnadsmöjligheter på sikt.

I rapporten sägs vidare att den hårdnande internationella konkurrensen gör att svensk skogsindustri måste ta till vara alla kostnadsfördelar, i form av en rationell fabriks- och företagsstruktur, för att kunna upprätthålla sin konkurrenskraft. Kraftpappersområdet är ett av de områden där den svenska fibern bäst kommer till sin rätt och Sverige bör därför sträva efter att bibehålla och utveckla en stark pappersindustri även inom detta område.

I rapporten framhålls slutligen att det föreslagna samgåendet blir utan avsedd verkan om inte det för den framtida lönsamheten nödvändiga investeringsprogrammet kan förverkligas.

3 Föredragandens överväganden

3.1 Strukturförändringar inom skogsindustrin

Skogsindustrin är enligt min uppfattning av vital betydelse för Sveriges ekonomi. Totalt sysselsätts direkt ca 210 000 personer i skogssektorn. Ytterligare ca 90 000 personer sysselsätts indirekt med transporter etc. Nära 20 % av Sveriges exportintäkter kommer från skogssektorn. Betydelsen för bytesbalansen är dock betydligt större genom sektorns låga importandel. Fortsatta satsningar i skogsbranschen är mot denna bakgrund ange-

lägna. En effektiv och konkurrenskraftig branschstruktur måste härvid säkerställas.

Många svenska tillverkare inom massa- och pappersindustrin har anläggningar som utnyttjar de påtagliga storskalefördelar som finns i branschen. Fortlöpande investeringar är dock nödvändiga för moderniseringar inom massaindustrin och för att öka graden av integrering av papperstillverkningen i den takt som marknadsutrymmet medger. Någon utökning av industrins samlade vedråvaruförbrukning bör emellertid enligt min uppfattning inte ske.

Utbyggnaderna inom den virkesförbrukande delen av den svenska skogsindustrin nådde omkring år 1975 den nivå på råvaruförbrukningen som bedömdes möjlig att tillgodose inom ramen för ett uthålligt skogsbruk. Försämrade lönsamhet i skogsindustrin har i kombination med restriktiv tillämpning av råvaruprövningen enligt 136 a § byggnadslagen lett till att den råvaruförbrukande industrikapaciteten varit i stort oförändrad sedan dess. Skogsindustrins produktion har emellertid under senare år begränsats av råvarutillgången. Förklaringen till detta återfinns främst i en nedgång i avverkningarna. Detta gäller speciellt på den skogsareal som ägs av privata skogsägare.

För att öka avverkningen i det goda marknadsläge som skogsindustrin befann sig i under åren 1979 och 1980 har riksdagen beslutat om vissa tillfälliga stimulansåtgärder för det enskilda skogsbruket. Vidare genomfördes förra året en teknisk omläggning av skogsbeskattningen i syfte att förenkla reglerna och uppnå ett ökat virkesutbud. En särskild parlamentarisk utredning (I 1979: 18) om skogsindustrins virkesförsörjning tillsattes år 1979. Utredningens förslag väntas under detta år. Enligt min mening är det i hög grad angeläget att få till stånd en ökning av avverkningarna i det svenska skogsbruket till en nivå motsvarande den långsiktiga avverkningsmöjligheten i skogen. Begränsningar i råvarutillförseln har varit en viktig orsak till förluster i marknadsandelar som drabbat den svenska skogsindustrin under senare år.

Mot denna bakgrund har regeringen, i väntan på förslagen från virkesförsörjningsutredningen, aviserat åtgärder som även i ett kortare perspektiv skall stimulera till ökade avverkningar. Åtgärderna omfattar lindringar i skogsbeskattningen och en utökning av stödet till återväxtåtgärder i det inre skogliga stödområdet. Åtgärderna avses finansieras genom en höjning av skogsvårdsavgiften.

Även med balans mellan industrikapaciteten inom den svenska skogsindustrin och råvarutillgången måste emellertid en fortgående strukturomvandling och rationalisering ske inom branschen. För att fortlöpande stärka konkurrenskraften hos den svenska skogsindustrin krävs inte bara nyinvesteringar utan även nedläggning av olönsamma enheter. På grund av skogsindustrins geografiska lokalisering är det emellertid av stor vikt att strukturomvandlingen inte sker i okontrollerade former. Det är mot denna

bakgrund tidigare statliga insatser i bl. a. Ncb skall ses. Å andra sidan får inte statliga insatser leda till att strukturomvandlingen stannar eller att en konkurrensnedvridning uppkommer.

Vad gäller nedläggningar inom skogsindustrin som har aktualiserats eller kommer är min principiella uppfattning att produktionsenheter som inte är lönsamma eller kan bedömas som långsiktigt livskraftiga måste tas ur drift. Företagens resurser måste i stället inriktas på enheter som är lönsamma eller utvecklingsbara. Detta innebär att stor restriktivitet måste iaktas från samhällets sida vad gäller direkta stödinsatser till anläggningar utan överlevnadsförmåga. Inom ramen för gällande sysselsättnings- och regionalpolitiska målsättningar är det angeläget att strukturomvandlingen inom skogsindustrin underlättas så att konkurrenskraften successivt kan förstärkas.

3.2 Ncb:s nuvarande situation

De statliga kapitaltillskotten till Ncb under åren 1978 och 1979 var avgörande förutsättningar för att en omstrukturering av företaget skulle kunna genomföras i ordnade former. Ncb har dock haft en fortsatt negativ resultatutveckling och det strukturplanearbete som har bedrivits inom företaget visar på behov av omfattande och kapitalkrävande strukturförändringar. Företagsgruppens svaga del synes vara moderbolagets rörelse vari ingår bl. a. företagens svenska pappers- och massafabriker med undantag av Edet AB. Flertalet av de träbearbetande enheterna och de utländska dotterbolagen är lönsamma. Ett väsentligt problem för Ncb synes vara att dess råvaruförsörjning på kort sikt är alltför kostsam för att möjliggöra ett rationellt utnyttjande av företagens industrikapacitet samtidigt som den långsiktiga försörjningen måste bedömas som osäker.

Ncb:s råvaruanskaffning är till huvudsaklig del uppbyggd på virkesleveranser från de skogsägarföreningar som är delägare i Ncb. Från Ncb:s bildande år 1961 fram till virkesåret 1977-1978 har företagens råvaruförsörjning varit relativt problemfri. Föreningarna har svarat för huvuddelen av Ncb:s virkesbehov. Företaget har vidare utan större svårigheter kunnat anskaffa tillägskvantiteter, främst från andra företag.

Gällande långsiktiga virkesförsörjningsavtal mellan Ncb och föreningarna innebär att en viss kvantitet (70 %) av föreningarnas årliga virkesfångst skall gå till Ncb. Som jag nämnt har Ncb:s råvaruanskaffning via skogsägarföreningarna emellertid minskat under senare år. I första hand gäller detta inom prisområde 1, dvs. norra Sverige. Detta beror i första hand på att berörda föreningar i sin tur har drabbats av en minskad råvarufångst. Till stor del återspeglar detta den tidigare påtalade allmänt minskade avverkningsnivån inom det privata skogsbruket. De ekonomiska kriser som Ncb och därmed berörda skogsägarföreningar har drabbats av under senare år och den publicitet som förekommit i samband därmed kan

därutöver i viss utsträckning ha påverkat enskilda skogsbrukares benägenhet att leverera till föreningarna.

En av struktur- och konjunkturskäl ökad konkurrens om skogsråvara från andra skogsindustriföretag under senare år har försvårat Ncb:s anskaffning av tilläggskvantiteter. Gällande virkesförsörjningsavtal förhindrar i praktiken företaget att, i likhet med andra skogsindustriföretag, förvärva tilläggskvantiteter t. ex. genom s. k. rotpostköp från enskilda skogsägare. Förutom viss råvara från egna skogar och i form av avfall från egna sågverk samt begränsade köp från andra än enskilda skogsägare har företaget tvingats till import. Företaget har emellertid kraftigt reducerat sitt behov av vedråvara. Fram till 1977–1978 var Ncb:s massatillverkning inom norra Sverige ca 500 000 ton. Genom nedläggningar av massafabriker i Hissmofors och Sandviken har produktionskapaciteten minskat med ca 20%. En nedläggning av massafabriker i Hörnefors och Köpmanholmen skulle innebära att Ncb:s massavedsförädling reduceras till ca 1/3 av vad som var fallet fram till åren 1977–1978.

Ncb:s råvaruanskaffning, som i dag är uppbyggd på virkesleveranser från skogsägarföreningarna, är enligt vad jag erfarit från företaget möjligt att förändra endast på mycket lång sikt. Av avgörande betydelse för bedömningar av utvecklingen för olika produktionsenheter inom Ncb blir sålunda den tillgång på råvara som företaget kan påräkna via den nuvarande anskaffningsorganisationen. Som jag tidigare nämnt har föreningarna vid ägarförhandlingarna framhållit att Ncb:s virkesbehov bör kunna tillgodoses av föreningarna om industrikapaciteten minskas genom nedläggning av företagets olönsamma enheter.

För att fullfölja en nödvändig omstrukturering av Ncb har företagets styrelse hemställt om ett tillskott av ägarkapital. Styrelsen har därefter i december 1980 beslutat att mot bakgrund av den ekonomiska utvecklingen i företaget och i enlighet med aktiebolagslagens krav till bolagsstämma hänskjuta frågan om likvidation av företaget. Ncb:s ställning bedömdes av styrelsen sådan att det egna kapitalet till stor del var förbrukat och understeg en tredjedel av aktiekapitalet. Vid extra bolagsstämma samma månad enades ägarparterna om att detta var fallet men att frågan om likvidation skulle uppskjutas i avvaktan på beslut om ägarkapitaltillskott i Ncb.

3.3 Finansiellt stöd till Ncb

Om inte tillskott lämnas Ncb kommer företaget under innevarande år uppenbarligen att hamna i en likvidationssituation. En betalningsinställelse skulle också bli oundviklig, sannolikt åtföljd av en konkurs. De av mig tidigare redovisade förhandlingarna mellan staten och berörda skogsägarföreningar visar dock att föreningarna inte är beredda att tillföra medel i den utsträckning som krävs för att de skulle kunna bibehålla nuvarande ägarandel inom företaget. Föreningarna anser sig inte heller ha möjlighet

att i någon större utsträckning bidra med framtida kapitaltillskott för att genomföra större investeringar. Vid förhandlingarna har emellertid betonnats angelägenheten av en omstrukturering av Ncb. Som riktlinjer för en omstrukturering av Ncb skulle gälla att förutsättningar skapas för en fortsatt verksamhet för de enheter inom företaget som kan bedömas som utvecklingsbara och där en lönsam produktion kan förutses. Vid förhandlingarna framgick att där så är lämpligt samarbete med andra skogsföretag härvid bör eftersträvas. I andra fall borde avyttring övervägas. Strikt affärsmässiga och företagsekonomiska principer borde vidare även fortsättningsvis styra företagets verksamhet. Olönsamma enheter som inte kunde bedömas få en positiv utveckling skulle därför avvecklas och en anpassning ske till Ncb:s långsiktiga virkesförsörjningssituation. Från skogsägarföreningarna angavs som exempel nedläggning av bl. a. företagets massafabriker i Köpmanholmen och Hörnefors.

För att skapa finansiella förutsättningar för en ordnad omstrukturering av Ncb med nämnda utgångspunkter bedömdes vid förhandlingarna föreliggande behov av kapitaltillskott från ägararna om ca 400–500 milj. kr.

Enligt min mening är de i förhandlingarna redovisade riktlinjerna för en omstrukturering av Ncb ändamålsenliga och innebär att denna kan utgöra ett positivt inslag i den pågående strukturomvandlingen inom branschen. Genom att skapa en finansiell och soliditetsmässig grund för en omstrukturering av företaget i ordnade former i enlighet med nämnda riktlinjer begränsas enligt min bedömning de företagsekonomiska och samhällsekonomiska kostnaderna.

Med hänsyn till det statsfinansiella läget bör som utgångspunkt för ett statligt kapitaltillskott gälla att alla tillgängliga möjligheter för konsolidering av företaget utnyttjas i maximal utsträckning i syfte att säkerställa en rationell och lönsam verksamhet vid företagets utvecklingsbara enheter. Den preliminära förhandlingsuppgörelsen mellan staten och berörda skogsägarföreningar om kapitaltillskott till Ncb bör mot denna bakgrund inte godkännas av statsmakterna i sin nuvarande utformning. Ncb:s s. k. industrilån utgör enligt min bedömning en form av förlagskapital och bör utnyttjas för att i så hög grad som möjligt stärka Ncb:s egna kapital och därmed öka företagets konsolideringsgrad. Det i förhandlingsuppgörelsen redovisade villkoret om förtida inlösen av industrilånen medger inte detta fullt ut. I stället bör lånen konverteras till aktiekapital i enlighet med lånevillkoren, trots den praktiska olägenhet som kan uppstå med över 50 000 enskilda aktieägare i Ncb. Genom ett sådant förfarande kan även undvikas den svåra och i viss grad godtyckliga värdering av förlagskapitalet som blir följderna av en sådan frivillig förtida inlösen av Ncb:s industrilån som förutsätts i förhandlingsuppgörelsen. Förlagskapitalets värde erhålls i stället genom en marknadsmässig värdering via den framtida utvecklingen av det egna kapitalet i Ncb. Som jag senare skall beröra torde ett positivt sådant värde kunna uppnås.

Berörda skogsägarföreningar accepterar inte enligt vad jag har erfarit en ändring i den preliminära uppgörelsen av nyss nämnt slag. Ansvaret för att ge Ncb nödvändiga finansiella förutsättningar för omstruktureringen av verksamheten kommer härigenom att åvila endast den ena ägarparten. I enlighet med konsortialavtalet mellan ägarparterna bör staten härvid begära att nuvarande aktiekapital sätts ned till vad som kan anses motiverat innan staten tecknar nya aktier.

Det i ägarförhandlingarna beräknade kapitalbehovet för Ncb uppkommer bl. a. på grund av ett omfattande nedskrivningsbehov för att anpassa värdet på vissa av Ncb:s anläggningstillgångar till ändrade förutsättningar för verksamheten. En betydande belastning på företagets redovisade egna kapital uppstår som en följd av detta förhållande. Till detta kommer en ytterligare belastning genom de förluster som uppstått i verksamheten. Jag har tidigare nämnt att företagets styrelse fört frågan om bolagets likvidation till bolagsstämma. Enligt min bedömning bör Ncb:s eget kapital betraktas som i stort förbrukat. Det ankommer på bolagsstämman att bl. a. mot bakgrund av gällande redovisnings- och revisionspraxis besluta om nedsättning av aktiekapitalet.

För att på företagsekonomiska och affärsekonomiska grunder rekonstruera Ncb bedömer jag att 300 milj. kr. i nytt statligt ägarkapital bör tillföras företaget i form av ökning av aktiekapitalet. Regeringen har bemyndigats att överlåta nu innehavda aktier i Ncb till annan i enlighet med huvud- och konsortialavtalen mellan staten och berörda skogsägarföreningar. Jag återkommer strax till frågan om den fortsatta giltigheten av avtalen. Enligt min mening bör regeringen ha möjlighet att överlåta dessa aktier även om avtalen skulle upphöra. Detta bör gälla också de nya aktier som tecknas i enlighet med vad jag har förordat. Jag förordar alltså att regeringen inhämtar bemyndigande härtill. Därutöver bör 100 milj. kr. ställas till företagets förfogande i form av ett statligt långfristigt lån. Lånet bör vara förmånsrättsligt placerat efter övriga lån men vara räntebelagt. Lånet skall ersätta det industrigarantilån om 100 milj. kr. som regeringen den 11 december 1980 beviljade Ncb för att avhjälpa företagets likviditetsproblem. Det bör ankomma på regeringen att utforma de närmare bestämmelserna för såväl aktieägartillskottet som lånet. Medlen bör tas upp på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1980/81.

Kapitaltillskottet bör enligt min mening – tillsammans med det tillskott till företagets egna kapital som kan erhållas vid en konvertering av Ncb:s industrilån och skogsobligationslån samt andra av företaget vidtagna åtgärder – ge företaget en tillfredsställande soliditet och en godtagbar likviditet. En finansiell grund för att fortsätta en nödvändig omstrukturering av Ncb i syfte att uppnå långsiktig konkurrenskraft och lönsamhet i verksamheten kan därmed erhållas. De strukturåtgärder som nämnts tidigare och vilka stegvis redan börjat genomföras av företagsledningen väntas sålunda enligt denna redan under innevarande år ge en betydande resultatförbättring och

förbättrat kassaflöde. Härtill kommer positiva effekter av pågående rationaliseringar och ökade exportintäkter. Resultatet av verksamheten torde därför enligt företagsledningen kunna förbättras i betydande grad under år 1981.

Den omstrukturering och de åtgärder i övrigt som här anges överensstämmer med de riktlinjer som regeringen offentliggjorde den 1 december 1980. De syftar till att säkerställa ett rationellt utnyttjande av Ncb:s utvecklingsbara enheter. Nu aktuellt kapitaltillskott till Ncb torde emellertid inte ge något utrymme för större investeringar i företaget. Där så är ändamålsenligt och till gagn för Ncb bör samarbete med andra skogsföretag prioriteras. I andra fall bör avyttring övervägas. Jag vill i sammanhanget framhålla att jag ser en fortsatt skogsindustriell verksamhet i Väja som naturlig och önskvärd även på sikt. Jag är däremot inte beredd att nu ta ställning till frågan om statlig medverkan i en utveckling av pappersbruket i Väja enligt tidigare redovisat förslag av utredningsmannen Wahlström. Jag vill också nämna att regeringen denna dag avslagit en ansökan från Ncb om lokaliseringstöd för utbyggnad av företagets sågverk i Väja. Enligt min uppfattning bör framtida statliga insatser som kan erfordras i form av regionalpolitiskt eller annat stöd i skogsindustrin i Ådalen koncentreras till i första hand massa- och papperstillverkningen.

Kapitaltillskottet ger enligt min bedömning inte utrymme för fortsatt drift i Ncb:s regi av enheter där tillfredsställande lönsamhet inte kan erhållas. En förutsättning för det statliga tillskottet bör sålunda vara att sådana enheter snarast avyttras eller läggs ner. Jag här vid min beräkning av kapitaltillskottets storlek förutsatt att bl. a. vissa olönsamma enheter avvecklas. Uppenbar risk föreligger i annat fall att en omstrukturering i ordnade former av Ncb äventyras. Det ankommer på företagsledningen att fatta de nödvändiga besluten för att nämnda förutsättningar för kapitaltillskottet skall uppfyllas.

Jag är som tidigare framgått inte beredd att förorda att ett ägartillskott ges till Ncb i sådan omfattning att tidigare nämnda större utvecklingsinvesteringar vid fabriker i Hörnefors och Köpmanholmen kan genomföras. Alternativen har bedömts som företagsekonomiskt oacceptabla dels av Ncb, dels vid ägarförhandlingarna.

Jag finner för min del inte någon anledning att ifrågasätta dessa bedömningar. Enligt min uppfattning skulle ett genomförande av investeringarna i Ncb:s regi vara olämpligt även med hänsyn till strävan att en kraftfull omstrukturering av Ncb också bör vara ett ändamålsenligt led i en angelägen strukturomvandling av branschen. Jag har i detta sammanhang sökt bedöma även Ncb:s långsiktiga virkesförsörjningssituation.

Jag utesluter inte att genomförbara utvecklingsalternativ kan finnas för nämnda enheter men då i nya organisationsformer. Det är angeläget att berörda regionala myndigheter medverkar till att eventuella sådana alternativ kan identifieras och prövas. Jag utgår vidare från att Ncb i så hög

grad som möjligt söker biträda lösningar som kan innebära fortsatt verksamhet i någon form i ny regi vid nedläggningshotade enheter.

Det ankommer på regeringen och berörda myndigheter att vidta erforderliga arbetsmarknads- och regionalpolitiska åtgärder för att mildra effekterna av den omstrukturering som förestår.

En effektivt genomförd omstrukturering inom loppet av ett par år av Ncb med inriktning enligt vad jag tidigare har redovisat bör enligt min mening leda till att företagets lönsamma eller utvecklingsbara delar ges erforderliga möjligheter att överleva och fortsätta driftsförluster i verksamheten undviks. Hittills av företaget nyligen vidtagna eller aviserade strukturåtgärder indikerar också detta. Fortsatt urholkning av företagets eget kapital bör härvid kunna upphöra. Ytterligare statliga kapitaltillskott för förlusttäckning blir inte aktuellt.

Ncb:s ägarstruktur kommer som en följd av den förordade finansiella rekonstruktionen att förändras. Enligt vad jag erfarit anser sig berörda skogsägarföreningar f. n. inte kunna bidra med nytt ägarkapital till Ncb. Föreningarnas nuvarande ägarandel (ca 26 %) torde mot denna bakgrund och med hänsyn till det omfattande nedskrivningsbehov som bedöms föreligga i företaget komma att i betydande utsträckning minska.

En konvertering av Ncb:s industrilån och skogsobligationslån till aktiekapital innebär emellertid att en betydande del av Ncb även fortsättningsvis skulle komma att ägas av enskilda intressen. F. n. är ca 98 milj. kr. av sammanlagt utestående 145 milj. kr. i industrilån möjliga för företaget att konvertera till B-aktiekapital. Under år 1982 blir ytterligare ca 20 milj. kr. av de sammanlagda industrilånen konverteringsbara. Statens fortsatta ägarengagemang i Ncb till följd av det av mig förordade kapitaltillskottet kommer genom nämnda konverteringsförfarande att relativt sett minska något under kommande år. Den statliga ägarandelen i Ncb kan således bedömas minska till som lägst ca två tredjedelar efter några år.

Den föreslagna finansiella rekonstruktionen innebär att en fortsatt koppling föreligger mellan Ncb och det enskilda skogsbruket. Merparten av innehavarna av Ncb:s industrilånebevis och skogsobligationer utgörs av enskilda skogsägare. Detta bör enligt min mening vara av positiv betydelse för bl. a. Ncb:s fortsatta råvaruförsörjning genom ett ägarintresse hos dessa att medverka till en fortlevnad för Ncb:s utvecklingsbara delar för att nå avkastning på satsat kapital.

Berörda skogsägarföreningars ägarengagemang i Ncb torde i framtiden bli i betydande grad förändrat. Härigenom rubbas enligt min mening förutsättningarna för nu gällande huvud- och konsortialavtal mellan staten och föreningarna så väsentligt att fortsatt grund saknas för avtalen. Skogsägarföreningarna kommer emellertid även i framtiden att spela en mycket viktig roll för företagets råvaruförsörjning via det långsiktiga virkesförsörjningsavtalet som gäller mellan företaget och föreningarna. Dessa bör därför bl. a. med hänsyn till att deras medlemmar efter en konvertering av

industrilånen blir betydande aktieägare kunna tillförsäkras fortsatt särskild insyn i Ncb. Det ankommer på regeringen att vid behov för statens räkning träffa avtal om detta.

4 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. till *Teckning av aktier i Norrlands Skogsägares Cellulosa AB* på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 300 000 000 kr.,
2. till *Lån till Norrlands Skogsägares Cellulosa AB* på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 100 000 000 kr.,
3. bemyndiga regeringen att överlåta statens aktier i Norrlands Skogsägares Cellulosa AB.

5 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

Innehåll

Proposition	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
1 Inledning	2
2 Ncb:s utveckling åren 1979–1980 samt genomförda utredningar ..	4
3 Föredragandens överväganden	9
3.1 Strukturförändringar inom skogsindustrin	9
3.2 Ncb:s nuvarande situation	11
3.3 Finansiellt stöd till Ncb	12
4 Hemställan	17
5 Beslut	17